

ԾԱՂԻԿ ԿԸ ՀՐԱՄԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԻՑ ԵՄ ԵՄԵՐՆԵՐ 50 ԹԻԼ:

Բաժանորդագին ԿԱՆԻՍԻԿ՝ Թուրքիոյ համար տարեկան 50 դրշ, Ռուսիոյ համար 5 ռուբլի, ուրիշ երկրներու համար 12 ֆր: — Վեցամսեա՛ն: Բաժանորդագրութիւն եւս կ'ընդունուի:

Գաւառներէն դրամի տեղ Օսմանեան նաւակազորով՝ եւս կ'ընդունուի:

Միայն երեք թիւ ապառիկ կը զրկուի. այնուհետեւ բաժանորդագին չը վճարողը կը դադրի թելթ ընդունելէ:

Ծանուցման տողը 3 զուրուշ:

ԾԱՂԻԿ

Հ Ր Ա Գ Ի Բ

ԾԱՂԻԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼԱԾԷՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՄԱՐ ԳԻՄԷԼ
Առ ՏԵՐԵՆ-ՀՐԱՄԱՐԱԿԻՅ
ՅՈՒՆԱՆ Գ. ՓԱՂԱԳԱՇԵԱՆ
Պոլիս, Պաշէ-Կապու, Շէիք-ուլ-Իսլամ խան
درعليه ده بغچه قوسنده شيخ الاسلام خاند
«زاغيك» غزته سى مديرى پالاقشيان حوونان
S'adresser à
HOVNAN PALACACHIAN
Directeur du journal arménien « Dzaghik »,
Bahtché-Kapou, Chéikh-ul-Islam Han
CONSTANTINOPLE

40 Փարս

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 Փարս

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Գ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 23

ՇԱԲԱԹ

19 ՅՈՒՆԻՍ 1893

ԽՍՐԱԳՐԱԿԱՆ Ա. Ա. ՍՈՒՐԵՆՇԱՆ

ՀԱՅՈՒՇԻՈՅՆ ԳԱՆԳԱՏԸ

Տիկին Արուսեակ իւր բողոքոյ ծայրն բարձրացուց Հայ կնոջ նկատմամբ դրած խմբագրականիս դէմ. իւր հերքումներն եւ պատճառաբանութիւնները, հո՛ծ, կուռ ու համոզիկեր, չեն զօրեւր սակայն քանգեղու վորձառութեան ու անաչառ բաղդատութեան վրայ հիմնուած այն ամուր հաւատքը՝ թէ Հայ կինն այժմ չէ պատրաստուած այնպէս, ինչպէս պարտէր ըլլալ: Նախապէս ըսած էի որ դիտողութեանցս առարկայն գլխաւորապէս մեծ քաղաքներու մէջ բնակող Հայ կինն է, եւ որպէս Արուսեակ կ'ըսէ, ո՛չ բարձր հարուստ դասուն մասնաւորած էի խօսքս, ո՛չ ալ ծայրայեղ աղքատին. առաջինն, իւր նիւթական ընդարձակ միջոցներուն շնորհիւ, առանձնաչընորհեալ կենցաղ մը կրնայ ստեղծել իրեն համար. երկրորդն ամենէն տկար հովին առջեւ կը կըլի եւ ժամէ ի ժամ պարագայներու բերմունքին համակերպիլ կ'ստիպուի: Ընկերային զարգացումն ապահովող դասակարգերը ո՛չ մեծ հարուստ դասակարգերն են եւ ո՛չ ալ ամենազուրկ չքաւորները: Միջին դաս. ահա՛ ժողովուրդը. անոր կեանքին մէջ փնտռելու է այն նորոգիչ ու կենդանարար հիւթն որ ազգերու գոյութիւնը կը յաւերժացնէ. անոր կողմ վրայ անդրադառնալու է ընկերաբանին հայեացքն՝ երբ կ'ուզէ ճշգիւ գուշակել ապառնի սերնդոց արժէքը:

Ի՞նչ կը կարծէք, Ազնիւ Արուսեակ, զիս յուետե՞ս կ'ենթադրէք Հայ կնոջ նկատմամբ եւ լաւատե՞ս Ֆրանսուհայն նկատմամբ. Հայ կինը նկարագրած եմ այնպէս՝ ինչպէս առ հասարակ կ'ապրի նա ամուսնութեան մէջ. նուազ աշխատող եւ աւելի պահանջ-կողմ քան Ֆրանսուհին. Պոլսոյ մէջ, մոտէք Հայ միջնակարգ ընտանիքի մը մէջ, որ 4-500 ոսկիէն մինչեւ 15-20000 ոսկեոյ ստացուածք ունենայ, մէկէն չորս սպասաւոր պիտի գտնէք հոն. տան տիկինը ոչ ճերմակեղէն կը լուայ, ոչ կ'արդուկէ, ոչ կերակուր կ'եփէ, ոչ անկողին կը պատրաստէ, ոչ տունը կը մաքրէ, ոչ ալ մանուկները կը դիտեն. եւ ինչո՞ւ ընէ այս ամէնը, չէ՞ որ ծնողքը զինքն ամուսնացուցին որ հանգիստ ապրի, չաշխատի... ո՞րչափ անգամ ըսած եմ ու կը լսեմ միշտ՝ ինչ որ մայրեր ու հայրեր, նոյն իսկ ամուսնանալ վախճող աղջիկներ կը կրկնեն թէ քանի որ ամուսնանալէ յետ-

ոյ ալ աշխատիլ կայ, ուրեմն ի՞նչ օգուտ կայ ամուսնութեան մէջ: Մեր աղջկանց մէջ տարածուած անխախտ համուզումը ծանօթ է ամէնուն. էրիկը պիտի ճարէ ամէն բան. կինը պիտի վայելէ: Ուստի խիստ շատ տուններու մէջ շահագ մէկ անձի դէմ կը գտնէք սպառող չորս հինգ անձ, առանց ի հաշուի դնելու մանուկներն որ ի հարկէ չեն կարող աշխատիլ: Մտէք այժմ Ֆրանսական միջնակարգ ընտանիքի մը մէջ, տեսարանը բոլորովին կը փոխուի. 500 էն 20000 ոսկի ունեցողները, այր թէ կին, երիտասարդ թէ ծեր, ամէնքն ալ կ'աշխատին. հոն աղջիկը կ'ամուսնանայ ոչ թէ էրկանն աշխատութեան շնորհիւ անաշխատ կեանք վարելու՝ այլ անոր լծակից դառնալով ընտանիք կոչուած դաշտը մշակելու եւ պտղաբերելու համար. երկուսն ստացուածքն իրենց մէջ հասարակաց է, զոր այրն, իրրեւ գլուխ ընտանեաց, կը մատակարարէ ըստ հաճոյս: Եւ երբ այսպէս աշխատողներու թիւը բազում է ընտանիքի մը մէջ, հազուադէպ է որ աղքատութիւնը մուտ գտնէ հոն. անդ կինն աշխատելով՝ գիտակից կ'ըլլայ նաեւ շահ ձեռք բերելու համար մարդուս կրած դժուարութեանց. ի բնէ խնայող՝ կ'զգուշանայ անպէտ ծախսերէ. տնտեսագէտ՝ ինքնն անձամբ կը գնէ ընտանեաց պարկեր, միս, ձուկն, բանջարեղէն, պտուղ, կայլն. եւ այնչափ կը գնէ աւուր մէջ՝ որչափ պէտք է ընտանեաց անդամներուն սննդեան համար. աւելորդ գրեթէ ոչինչ ունի, որպէս զի յաջորդ օրն ազրանոցը նեա՛ն. իր ազգականներն ու ծանօթները սեղանի չհըրաւիրեր, զի գիտէ թէ այսօր իւր տանը մէջ ուսող խմուները վաղիւ կրնան մոռնալ զինքն՝ երբ կարօտ մնայ, եւ կ'աշխատի կը տքնի կարօտ չմնալու, ունեցածն աւելցընելու համար. եւ ինչպէս խնայող ու տնտեսագէտ, նոյնպէս ժրագլուխ է Ֆրանսուհին. դրամ շահելու համար արտաքին աշխատութեանէն դադրելուն պէս՝ իր տան գործերն ալ կը տեսնէ. ճերմակեղէններն ոչ կը լուայ ոչ կ'արդուկէ, վասն զի գիտէ թէ տան մէջ այդ աշխատանքը թէ՛ բազմածախս է եւ թէ՛ վատաւարութեան պատճառ, բայց ուրիշ սովորական սպասն ինքը կը կատարէ, այնքան կանոնաւոր ու արագ, որու վրայ մեք արեւելցիքս պէտք է զարմանանք. իրա՛ւ, ձէթով soylux չ'եփեր, ինչ որ սննդաբար չ'ըլլալէ զատ՝ քանի մը ժամ կ'զրազեցնէ տան տիկինը, բայց տանն րոպէի մէջ պատուական պիթրէ մը կը պատրաստէ, քաւորդի մը մէջ ախորժաբեր ապուր մը կ'եփէ եւ երկու շիշ գինի բանալով,

ուրախ զուարթ ճաշ մ'ընել կուտայ իր պարագայից:

Մեր միջնակարգ ընտանեաց մէջ կանայք սովորաբար կերակուր եփել գիտեն, ոչ. կամ այրելու չափ կ'եփեն, կամ թերխաշ կը թողուն. աղը կամ չափէն աւելի եւ կամ չափէն պակաս կը գնեն. կարելի չէ այս մասին բան մ'ըսել իրենց. այս ի՞նչ դժբաղդութիւն է, խոհարար ըլլալու համար ամուսնացան. մորերնուն տունը եղած առանց խոհանոց անգամ չէին իջներ...:

Մի ցուցնէք ինձ, կ'աղաչեմ, Հայ բժշկին Ֆրանսուհի ամուսինը. Բարիք գացող եւ տարիներով քաղքին սալայատակներուն վրայ ման եկող Հայեր կրնան գտնուիլ, որ Ֆրանսուհայ մը հետ ամուսնացած ըլլան. այլ վստահ եղիք, կա՛մ հանրակառքերու մէջ կա՛մ պուլուարներու վրայ հանգիպած արարածներ են անոնք. Բարիքս միջնակարգ Ֆրանսական ընտանեաց մէջ մուտ գտնելը շատ աւելի դժուար է քան մեր ընտանեաց մէջ, ուր գէթ արեւելեան հիւրասիրութեան աւանգութիւնը կայ. մեր Բարիքեան ուսանողութիւնը ցարդ կրցա՞ւ գաղափար մը տալ մեզ Ֆրանսական ճշմարիտ բարուց վրայ. իմաստասէր երիտասարդ մը, որ քանի մ'ամիս ապրեցաւ հոն, իւր ընկերական բոլոր ուսումնասիրութեանց չկրցաւ ուրիշ առարկայ գտնել, բայց եթէ հանրային կին մը, եւ շունչը Պոլիս առնելով՝ երկարօրէն բացատրեց մեզ թէ ի՞նչպէս հանգիպեր է անոր, ի՞նչպէս ընտանեցեր է, եւ այլն, եւ մեր տիկիններն ու օրիորդներն այդ նկարագրութիւնը կարգային՝ նմոյշ մը կարծելով զայն Ֆրանսական բարուց, եւ իբր զարդ իրենց սրահից սեղաններուն վըրայ դրին, որպէս զի այցելուք գատեն իրենց գրական ճաշակը. ո՛հ, սիրելիս Արուսեակ, Ֆրանսական պատուաւոր ընտանեաց մէջ այդպիսի նկարագրութեանց համար զգուշանէ՛ք ուրիշ բան չէք գտներ. եւ մի դատապարտէք այն ազգը, դատելով զայն մեր գրագիտաց ոմանց հայեացքով...:

Այս ամէն ըսուածներէն մի՛ հետեւցընէք սակայն թէ միջնակարգ Ֆրանսուհիներն առանց խտրութեան յերկինս կը բարձրացուեն՝ եւ մեր Հայ տիկինները կը դատապարտեմ. ժողովրդեան մը հանրութեան վրայ խօսուած ատեն՝ մեծամասնութիւնը միայն ի նկատ կ'առնուի. բացառութիւնները կրնան մինչեւ իսկ ստուար թիւ կազմել. բայց բացառութիւն են, գէթ փոքրամասնութիւն: Նոյնպէս մի կարծէք թէ Հայ տիկիններու թերութիւններն եւ անոնց՝ եւրոպական ուրիշ ազգի մը տիկնանց հետ բաղ-

գատելով՝ ստորնութիւնները մատնանիւ ը-
րած ատենս, Հայ երիտասարդութիւնն ան-
համեմատ բարեմասնութեամբ օժտեալ կը
նկատեմ. անոնց վրայ ալ երբ խօսիմ, պիտի
տեսնէք թէ անկեղծ եմ և անաչառ՝ նոյն
խիղիւրով, իմ սեռիս նկատմամբ. իմ միակ
նպատակս է մեր ընկերային աղտեղու-
թիւնները, մոլորութիւնները, նախապա-
շարունակները, թերութիւնները թուել, մեր-
կապարանաց ընել, զամէնքը խորհեցնել ա-
նոնցմէ, և ընտանիքն ու անհատները վե-
րակազմել, պահպանելով ի հնուց մեզ աւան-
դական եղած բարի սովորութիւններն և
առնելով օտարէն՝ ինչ որ կը նպաստէ վե-
րածնելու մեր ժողովուրդը, այսինքն ինչ
որ զնա կիրթ, իմաստուն, աշխատասէր,
խնայող, գործունեաց, ձեռներէց ու բարի
ընելու կը ստատարէ: — Կը գառնամ դարձ-
եալ նիւթիս:

Արդ, Ձեր յիշած բժշկին փրանսուհի կնոջ
անվայել վարմունքն ուրիշ շատ կիներ ալ
ունին այն ազգին մէջ, մանաւանդ երբ օ-
տարազգիի հետ կ'ամուսնանան. նկատողու-
թեան արժանի են այդպիսի ամուսնու-
թեանց պարագայները. բայց այս չհեր-
քեր ինչ որ յառաջագոյն ըսած եմ. փրան-
սացի կնոջ դէպ ի իւր այրն ունեցած հնա-
զանգութիւնն ազգային վազեմի աւանդու-
թիւն մ'է. քաղաքային օրէնքն ալ նուիրա-
գործած է զայն՝ տալով էրիկ մարդուն իշ-
խանութիւն տան վարչութեան վրայ, ա-
մուսնական ստացուածոց վրայ: Դուք կը
կարծէք որ կնոջ այս հնազանգութիւնը կըր-
նայ ընտանեկան բարօրութիւնը փճացնել՝
հնազանգեցնողին յաճախ սխալանաց ես-
թարկուելովը. ըստ բոլոր անհնար է քանի
մը տողով պատասխանել և զձեզ համոզել
այս մասին, յաջորդ յօդուածիս սպասեցէք:

Ա. Ա. ՍՈՒՐԵՆՆԱՆ

Կ Ի Ն Ը

Ա.

Եթէ արարչութեան ամենէն գեղեցիկ
արարածը կինն է (թէեւ ոմանք մարդը
կ'ըսեն), գրականութեան մէջ ալ ամենէն
գեղեցիկ նիւթն անշուշտ նոյնպէս կինն է:

Եւ անսպառ նիւթ. քանզի մինչև այսօր
կնոջ վրայ կը խօսուի: Ոտքէն մինչև գլու-
խը կը նկարագրեն, — և կնատեաց գրողք
ոտքէն մինչև գլուխը կը լրանն կինը. բա-
նաստեղծ գրագէտներն իր սօսին վրայ կը
թառնին, և մերթ իր նայուածքէն կամ իր
չրթունքէն կը կախուին. ոմանք կը յան-
գեղին մինչև իւր սիրտը թափանցել, ո-
րոյ յուզմանց վէպը կը վերբերեն մեզ կամ
որոյ դատարկութեան տրամութեամբ կը
համակեն մեր հոգիներն: Երկայն մազերուն
տակ երկիցս ծածկուող իր գանկուղեղը կը
կշռեն, և անոր թեթեւութենէն (եթէ
ծանր չը գտնեն զայն) կը սփոփուին՝ չըր-
թանց շարժմամբ մը որ կայծ կը ցատկեցնէ
կամ մեղր կը հոսեցնէ: Սակայն...

Սակայն այս լեզուն չեն հասկնար Ծա-
ղիկի բոլոր ընթերցողներն ալ: Աւելի պարզ,
աւելի բաց գրենք. ռամկանանք, մինչև
որ ռամիկն ազնուանայ կամ ազնուակա-
նանայ (որովհետեւ իբրեւ անկեղծ և ան-

վախ հրապարակագիր՝ ազնուապետական
ըլլալ չեմ ծածկեր ժողովուրդէն, զոր շատ
ռամկավարականներէ շատ աւելի կը սիրեմ):
Ժողովրդին հետ ժողովրդային լեզուով խօ-
սինք: Կինը նիւթ առինք. ինչ կ'ուզենք,
ի՞նչպէս կ'ուզենք որ ըլլայ կինը, յայտնենք:

Կնոջ համար ամենէն առաջ պահանջե-
լիք բաներն են ա՛յն պիտի ըլլայ որ, կնոջ
գէթ առաջին դաստիարակութիւնը կնոջ
ձեռքով ըլլայ: Էրիկ մարդու մը ձեռքը, ո՛ր-
քան ալ խնամուած խնամոտ ու փափուկ ըլ-
լայ, դարձեալ կոշտ է՝ կերպաւորելու համար
այն կաւը որ վարդի մը կակղութիւնն ու
գոյնն ունի: Բանի որ աշխատութեան բա-
ժանման հետեւութեամբ՝ մասնագիտու-
թիւնն ամեն բանի մէջ մուտ կը գտնէ, ա-
ւելի մեծ իրաւամբ մասնագիտութիւնն պա-
հանջելի է այն սեռին դաստիարակութեան
մէջ որոյ գործը պիտի ըլլայ բովանդակ
մարդկային սեռի դաստիարակութիւնն:
Աղջկանց վարժարանին, աղջկանց նախա-
կըրթարանին մէջ՝ ըսել կ'ուզեմ, ա՛յր մար-
դը տեղ չունի, Կա՛մ պէտ ու մօրուք, խոր-
շոմ ու խոհական երեւոյթ մ'ունինք, և
աղջիկ մանկութիւնը կը խրաչեցնենք մեր
այդ երեւոյթով, եւ կա՛մ դեռ պատանի
ենք, աղուամազ միայն ունինք մեր երեսին
վրայ, միմիայն հուր մեր սրտին մէջ, հա-
մակ անուրջ. և կը վախճամ որ նոր փթթող
հոգիներու համար այսպիսի շփոմ մը ազի-
տաբեր ըլլայ: Աղջկանց առաջին դաստիա-
րակութիւնն արգիւնաւէտ և առողջ ընելու
պայմանն է, այո՛, դաստիարակութեանց
յանձնել իգական սեռին առաջին դաստիա-
րակութիւնն:

Ուսուցիչ մը իրեւ աշակերտ միայն պար-
տի սիրել ուսանողներն. ու միայն կին
ուսուցչի մը համար այսպիսի երաշխաւորու-
թիւն մը կրնանք ունենալ. ինչպէ՞ս որ տան
մը մէջ կաթէն կարուած մանուկը մանկատա-
ծուհւոյ մը կը յանձնենք և ոչ մանկատա-
ծի մը, այնպէս ալ վարժատան մէջ պէտք է
որ քսաւային գրկէն իջած տղեկը մանկավար-
ժուհւոյ մը ձեռքերուն յանձնենք: Այդ
ձեռաց փայփայանքն անշահատէր է. այդ
ձեռաց տպւտակն ալ առողջաւէտ: Մանկա-
վարժուհին կրնայ ամենէն բնական եղանա-
կաւ վարժատրել աշակերտուհին՝ որ դոհա-
ցուցիչ պատասխան մը տուաւ ըրած հարց-
ման. մանկավարժուհին կրնայ գրկել ու
համբուրել իր աշակերտուհին. ուրիշ ինչ
ալ ընէր դոհուհակութեան իրեւ արտո-
յայտութիւն, այդ համբոյրին, այդ գրկա-
խառնութեան տեղը չը պիտի բռնէր. մօրը
գրկէն ամբողջ տառը ժամ զրկուած մատաղ
էակին համար սնունդի համարժէք է, բա-
րոյական ու բնական ալ կրնանք ըսել սը-
նունդ մ'է՛ այդ գրկախառնութիւնն. և զայն
ընդունելու համար մանուկն ամեն բան պի-
տի ընէ: Կը տեսնէք ինչ տեսակէտով ալ
օգտակար է աղջկանց դաստիարակութիւնն՝
աղջկանց ձեռքով, նոյն խի, բուն խի
կրթական, մտաւորական տեսակէտով:

Այսուհետեւ պատճառ մ'աւելի ունինք
որ կին-դաստիարակները նախընտրենք
այդ-դաստիարակներէն, Տիկին Մատակեա-
նի դաստիարակութեանց դաստիարան ի մօտոյ
չըջանաւորտներ պիտի տայ. յատկապէս
ուսած պիտի ըլլան անոնք տղայ կրթելու
կամ մէկ բառով դաստիարակութեան ար-

ուեստը. մինչդեռ արական սեռի դաստիա-
րակաց մէջ իր արուեստը մասնագիտական
հաստատութեան մէջ ուսած մարդ չը կայ
դեռ, թէ և ունենանք փորձառու դաստիա-
րակներ՝ մանկավարժական գիտութեան ալ
հմուտ:

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Հ Ա Ռ Թ Ը

Մեր տոհմային պատմութեան մէջ յի-
շատակուած երկու մեծագոյն անձնաւորու-
թեանց, Սահակայ և Մեսրոպայ յիշատակին
քանի մը տող նուիրել կը պատրաստուէի
Ծաղիկի մէջ, երբ գրասեղանիս վրայ գրին
դեռ եւս լոյս տեսած նորավէպ մը. մին այն
նորավէպերէն որոց երեւոյթն ընկերական
բարոյականի մակարդակին կարի աղտեղու-
թիւնն ու ստորնութիւնը կը պատկերացը-
նեն. կարգադրեմ Պանին, հայերէն լեզուով
շարադրուած ու հայերէն գրով գրուած: Եւ
Սահակայ ու Մեսրոպայ տօնին օրը, հինգ-
շաբթի, այդ նորավէպին աչքիս հանդի-
պումն յանկարծ 1550 տարիներու անհուն
միջոցն անհետ կ'ընէ ու կ'երեւակայեմ թէ
այդ երանելի նախնիք, որք գրով ու գրա-
կանութեամբ օժտեցին զմեզ, որք մեր տոհ-
մային դոյութեան յաւերժութեան հիմնադ-
րուներն եղան, գառնապէս պիտի չ'ողբա-
յի՞ն՝ երբ իրենց հրաշալի գիւտին ու զար-
մանահրաշ աշխատութեանց արդիւնքով Հայ
եկեղեցին ու ժողովուրդը փրկել կարծած
ատեն, տեսնէին որ ուրիշներ անմիջապէս
կը հասնին իրենց ետեւէն՝ ու իրենց պատ-
րաստած փրկարար սպեղանայն մէջ թոյն
կը խառնեն, այն միակ ու համոզիչ պատ-
ճառով թէ բնութեան մէջ թոյն ալ կայ:

Պանին, զոր անյապ կ'ընթեւանեն երիտա-
սարդներ և... կուսանք, և կը ջատագովեն
իր գրական ընտիր արտադրութիւն, ի
դէպ ժամու կը հրատարակուի բազմատու-
թեան հակեպ մ'ըլլալու համար Սահակայ
ու Մեսրոպայ գրական արտադրութեանց,
Հին հոգեւունջ իսէլայի բարոյականին հան-
դէպ կը գտնուի այժմու անհոգ ու նիւթա-
շաղախ կենցաղասիրութիւնը զոր գեղեցկա-
գիտութիւն կը կոչեն. գրականութիւնը կը
դադրի իր հին պաշտօնին որ էր եկեղեցին
պանծացունել, ընտանիքը որբանուէր ընել,
մանկութիւնն ու երիտասարդութիւնը մըտ-
քով սրտով կորովի, բարի ընել. այդ՝ Սա-
հակ-Մեսրոպեան գրականութիւնն էր.
Պանին՝ նոր գրականութեան գիցուհին՝
փափկացած, կեանքի վայրկենական անխոս-
տովանելի շուայտութեանց մարմնացումն,
համարձակ տիրապետող գոռուութեամբ ի
հանդէս կը մտնէ ոչ թէ խնդրելու՝ այլ
պահանջելու մեր պաշտօնները:

Կարելի՞ էր հաւատալ թէ այն ժողովուր-
դը որ քսան տարի առաջ Ազապեան վար-
ժարանի աշակերտութեանց նուազահանգէսը
կը պախարակէր՝ իբր անբարոյացուցիչ գործ,
որ մը ոչ միայն ներդաւմտութեամբ՝ այլ
քաջալերիչ ակնարկով, գաղտնի հրճուանքով
պիտի կարգար Պանին. հնա՞ր էր ժողո-
վրդեան մը՝ քսան տարուց կարճ շրջանի
մը մէջ՝ այդքան փոփոխութիւն կրել մոքի
և զգացման: Ահա թէ տգիտութիւնն և ան-
նախատեսութիւնն ինչ ծայրայեղութեանց
մշած են զմեզ. նուազահանգէսը, այնքան

բարոյացուցիչ՝ անբարոյ կը գտնէինք, ֆանի- նի- նորաձեւը, աճանքան անբարոյ՝ բարոյ- յացուցիչ կը հաշտէին...

Գիտեմ, ոմանք ֆանի- նի- նորաձեւները, մեղմացուցիչ պարագայներու շնորհիւ, նուազ վեհասակար, մինչեւ իսկ ներքի կը նկատեն. ժողովրդեան գեղեցկագիտական ճաշակը կըրթելու ձեռնարկին մէջ՝ գրագէտն, ինչպէս գեղարուեստագէտը, նիւթոյ ընարութեան, ընկերութեան մէջ պատահած երեւոյթներու նկարագրութեան մասին ո՛չ միտքը, ո՛չ երեւակայութիւնը, ո՛չ ալ գրիչը կաշկանդելու է, կ'ըսեն. Սանճարճակ խօսի՞նք ու գրե՞նք, ուրեմն ամէն երեւութից վրայ, թերթերու մէջ, գոհ ըլլա՞նք ուրեմն որ գրագէտը՝ մեր գեղեցկագիտական ճաշակը կրթելու համար՝ մինչև համարճակի օր մ'ալ ֆանի- նի- նի վիճակակից ցուցնել մեր ամուսինները, մեր քոյրերը, մեր աղջիկները, և իր կենցաղակցութիւնը պատմել անոնց հետ այնպէս՝ ինչպէս կենցաղակից եղած է ֆանի- նի- նի հետ. «Այդ չ'եղաւ, կ'ըսէ սակայն ա- մէն ընթերցող. իմ ամուսինս, քոյրս և աղ- ջիկս նուիրական են, յաւիտեան չեմ ներեր որ անոնց անձերուն վրայ այդպէս աղտե- ղութիւններ վերագրուին, նոյն իսկ եթէ գիտնամ որ գեղեցկագիտական ճաշակն այդպէսով միայն պիտի վարդանայ»:

Սակայն եթէ այսօր Ձեր ամուսինք, քոյրք ու աղջկունք ֆանի- նի- նի չեն, գուցէ օր մ'ըլլան. դուք, եղբարք ու ծնողք, մի նե- րէք նոյն իսկ՝ որ նոքա գիտակից ըլլան այն- պիտեաց կեանքին, մի փափաքիք որ այն- պիտեաց կեանքն հաճելի երեւոյթով նկա- րագրող վէպեր անոնց ձեռքն անցնին, Ձեր քննադատն ու մենտորն իսկ եղէք, դուք ևս զգուշացէք այդ մոլորեցուցիչ գրագի- տութեանն որ թշնամանք է Ձեր արժանա- պատուութեան դէմ, որպէս և թշնամանք է սուրբ յիշատակին դէմ այն մեծ անձերուն որ Հայ լեզուն ու Հայ գիրն ուսուցին մեզ:

Եւ ի՞նչ գեղեցկագիտական ճաշակ է այդ՝ որ զգացման փափկութիւնն ու գորով չը գտնենք՝ բայց եթէ ֆանի- նի- նի նորա- վէպի նիւթոյ մէջ, ընկերութիւնը գեղե- ցիկ երեւոյթներ չ'ունի, զգացումները նրբացնող, ազնուացնող, բարձր իսկալի ծը- նունդ տուող կեանքի պատկերներ չը կա՞ն ու չե՞ն կրնար երեւակայութիւնը ուր գեղեց- կագիտութիւնն իւր ծայրագոյն յագեցումը գտնէ. եղբայրական, ամուսնական ծնողա- կան սիրոյ, պատանեկան երկնային ներշնչ- շունքներու ի՞նչ անսպասելի ու բազմերանգ նկարագրութիւններ կրնան յղացուիլ. բա- ւական է կամիլ և գիտնալ թէ զայդ միայն կը խնդրէ ընթերցող ժողովուրդը. բա- ւական է որ ընթերցողն ալ գիտնայ թէ իւր կրթութեան համար այդպիսի գրականու- թիւն պէտք է և կամի այսպիսի գրակա- նութիւն և եթէ ունենալ:

Սահակ-Մեսրոպայ անունները միայն յի- չելով, բաւական չեմ սեպեր այս պատմական մեծ անձնաւորութեանց արժանաւոր յար- գանք մը ընծայած ըլլալ. իբր հնարիմաց վարդապետ, վարժապետ, լեզուագէտ, հե- ղինակ ու թարգմանիչ, հազարաւոր տարի- ներէ հետէ Հայոցս համար գերազանցապէս պարճանաց աւարկայ և նուիրական եղած են նոքա, մանաւանդ անոր համար, որ մը-

տաց բարձրագոյն աստիճանի զարգացման հետ սրտի ալ բարձրագոյն աստիճանի վե- հութեամբ ապրեցան. իրենց կը պարտինք գիրն ու լեզուն որով մեր գաղափարները կ'արձանագցունեմք. մեր գրականութեան ընարելագոյն գոհարներն իրենց ձեռաց արգիւնքն եղան. մեր տոհմային գրերուն ու գրականութեան առաջին հեղինակները ծանօթ են մեզ. Լատինն ու Յոյնն չը գիտ- ցան թէ ո՞ր հանճարներ իրենց լեզուները գրով օժտեցին:

Եթէ եկեղեցւոյ երկու վարդապետներ, տասն և հինգ դար յառաջ, աւելի անյաջող պայմաններու մէջ, կրցան բարեկարգել մեր եկեղեցին, ստեղծել ու պանծալի բարձրու- թեան հասցունել մեր գաղութիւնը, աշա- կերտներու խումբեր պատրաստել իրենց ձեռնարկած գործը շարունակելու համար, քանի՞ մեծ ու օգտակար ծառայութիւն չեն կարող մատուցանել այժմու մեր եկեղեցա- կանք՝ նոյն հոգեով ու անձնութեամբ աշխատելով, փառքն ու հանգիստը՝ համեստ ու անշահասէր աշխատութեան և ժողո- վրդեան զարգացման ու բարեւարութեան մէջ փնտռելով:

Մեր սերունդը քիչով կը գոհանայ. եթէ Սահակ ու Մեսրոպ շատ հեռուն, շատ բարձ- րն են, անոնց չաւրին հետեւողները խն- կարկելու, փառաւորելու պատրաստ է այժմու Հայը. քանի՞ կը սիրեմ լուի ֆնիլի մեղուի նման յօգուտ եկեղեցւոյ աշխատող եկեղե- ցականը. թող անունը չ'ըլլայ Սահակ կամ Մեսրոպ. իւր գործերն անոնց գործերու կարգը գասերով հանգերձ, սրտիս մէջ հա- մակրութեան ու հանրային երախտագիտու- թեան զգացման ծնիլը կ'զգամ այնպիսոյն նկատմամբ: Կեսարիոյ Առաջնորդ վարդա- պետին Պոլիս գտնուած ատեն՝ պատեհու- թիւն ունեցայ հետը տեսակցելու, իւր գրական աշխատութիւնները տեսայ, շատ անձերէ տեղեկութիւններ քաղեցի իւր ա- աջնորդական պաշտամանն ու մանաւանդ Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքին մէջ իւր վա- րած գիշերօթիկ դպրոցին վրայօք: Երբէք չը հանդիպեցայ իրեն որ զբաղէր կամ խօ- սէր ուրիշ նիւթերու վրայ. դպրոց, դասա- տու, աշակերտ, վանք, եկեղեցի, գրակա- նութիւն, հանրային բարոյական. աւստի իր մտքին ու արտին ամբողջութիւնը գրա- լող առարկայները. և իր միտքն ալ մեծ էր, սիրտն ալ. երբեմն զմայլմամբ մտիկ կ'ընէի գինքը, ու երբ Սահակ Մեսրոպի վրայ խօսք բերէր, կ'ըսէի իւրովի. «Վարդապետ, ի Ձեզ կը տեսնեմ անոնց արժանի աշակերտը»:

Ա. Ա. ՍՈՒՐԵՆԵԱՆ

Յ. Գ. ՓԱՆԱԳԱՇԵԱՆԻ ԳԱՍԱԳՐԵՐԸ

Տեղագրութիւն Կ. Պոլսոյ և շրջակայից, 400 փորտ:

Աշխարհագրութեան Նախապատրաստա- կան Դասագիրք, 3 զրշ:

Աշխարհագրութիւն Պատկերազարդ, 4 զրշ:

Թուագիտութեան Նախապատրաստական Դասագիրք, Մտաւոր և Գրաւոր 3 զրշ:

Թուագիտութեան Նոր Դասագիրք, Տե- սական և Գործնական, երեք մասերու բաժնուած: — Իւրաքանչիւր մասը 4 զրշ: Երեք մասերը միասին կազմուած՝ 10 զրշ:

ԽՈՒՋԱՐԿՈՒՔ ԱՓՐԻԿԷԻ

Մօնիօ-Փարք Սկովտացւոյն, խիզախ և անձնուրաց այն անգլիական խուզարկուն աղէտալի վախճանը՝ մեծ կսկիծով համակեց ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհն, որ սա- կայն առանց վհատելու ասպարէզին բազ- մագիւծի դժուարութիւններէն՝ իւր լուա- գոյն ներկայացուցիչներն առաքեց հետըզ- հետէ, նորա սկսած կարեւոր և քաղաքա- կրթիչ ձեռնարկութիւնն ի կատար հանե- լու համար:

Մօնիօ-Փարքի բազմաթիւ հետեւողաց մէջ՝ դարձեալ առաջնութեան պատիւը կը վայելէ իւր մէկ հայրենակիցը, Սկովտացին Հիլի-Քլէմէնտ, ծովային զինուորաց գնդապետ մը որ, Տաննիմ հազարապետին և Տօքթ. Ուսնէյի, իւր երկու հայրենակ- ցաց ընկերակցութեամբ՝ 1822 ին կը մեկ- նի Մուրգուքէ (Թուրքիոյ) և յաջորդ տարին կը հասնի ի Քուէա, Պօրնուի երկիրը (Սու- տան): Տեղւոյն վեհապետը լաւ ընդունե- լութիւն մ'ընելով Եւրոպացի ճանապար- հորդին, մինչեւ իսկ դիւրութիւններ կ'ըն- ծայէ նմա՝ իւր պաշտօնն յաջողապէս ի կա- տար հանելու համար:

Քլաբէրդէն՝ չուրջ երկու տարի մանրա- մասնաբար կը խուզարկէ Ֆէլլադայի երկիրը, Չատ լճին արեւմտեան կողման ուղտիւններն և Քանօ ու Սաֆաքու քաղաքները: Ի Լոնտոն վերադարձին, Քլաբէրդէն խնամով եւ մանրամասնաբար կը հաւաքէ իւր առաջին ուղեւորութեան յիշատակներն, որ կը հրա- տարակոչին 1826ին և որ թարգմանուած են արդէն Ֆրանսերէն և Գերմաներէն լեզուաց:

Այս Եւրոպացւոյ համար, Ափրիկէի հեղ- ձուցիչ անապատներուն մէջ ճամբորդէն՝ էալիմուրէին կամ Լոնտոնէն ի Զուիցերի և կամ ի Նաբոլի երթեւեկելու շափ դիւրին և հաճոյալի գործ մը պարճած էր:

Քլաբէրդէն՝ իւր առաջին յաջող և ար- դիւնաւոր ուղեւորութենէն և այդ առթիւ վայելած ընդհանուր համակրանքէն խրա- խուսեալ՝ կը կազմակերպէ երկրորդ արշա- ւանք մը, և այս անգամ Պէնէնի ծոցէն ճամբայ կ'ընէ դէպ ի հիւսիս, կը յառաջա- նայ Նիկիէի ուղղութեամբ և այցելելով Էյօ և մանաւանդ Պուսա քաղաքն (հոն՝ ուր իր մահը գտաւ Մօնիօ-Փարք), կրկին անգամ կը մտնէ ի Սաքաթու: Բայց դժբաղդաբար իւր այս երկրորդ ուղեւորութիւնն շատ կարճատեւ ու վերջինն եղաւ: Իւր կրած անտանելի խոնջէնքը, մահաբեր կլիմայի և ուտեստի պակասութեան հետ միանալով՝ կը հիւժեն, կը մաշեցնեն այս արի Սկովտա- ցին որ թանջքի երկարատեւ հիւանդութե- նէ մը տառապելով՝ կը մեռնի ի Սաքաթու՝ 1830 ին: Բարեբաղդաբար՝ իւր մարդիկը կարողացան փրկել իւր օրագրութիւններն, որոցմով հրատարակուեցաւ ի վերջոյ Ափ- լիկեան խուզարկութեան տարեգրութեանց կարեւոր մէկ հատորն, որոյ համար մեծա- նուն Սկովտացին անչուշտ հանգիստ կը ննջէ այժմ՝ իւր փառաց գերեզմանին մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Լոյս տեսաւ. ԸՆՏԵԼԱՐԱՆ ՀԱՅ ԼԷՁՈՒԻ, գործ Սմբատ Դաւիթեանի: Պատկերազարդ ընթերցարան ի պէտս փոքրիկ տղոց:

ԹԻՒՐ ԸՄԲՈՆՈՒՄՆ

12-13 տարի առաջ՝ երեկոյթի մը մէջ՝ վիճաբանութիւն ունեցան երկու նշանաւոր անձնաւորութիւններ. մին Գերմանիոյ ցուրտ կլիմային տակ կազմուած անդրդուելի միտք մը, միւսը՝ Պոլսոյ տիպ բուռն հոգի մը. կօշկակարը թէ դաստիարակը մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն մարդկային ընկերութեան. ա՛յս էր ահա վիճաբանութեան առարկայ եղած խնդիրը։ Վիճաբանողներէն մին բնա՛ւ տարբերութիւն չէր դնէր նիւթի գործաւորին ու հոգւոյ գործաւորին՝ ծառայութեանցը մէջ. իսկ միւսը՝ անհամեմատ կերպով բարձր կը նկատէր դաստիարակին գործը։

Բնական է որ ես այն ատեն, դեռ պատանի, չէի կրնար ուղիղ դատում և որոշ համոզում կազմել այս մասին. քանզի դատելու համար փորձ կամ հմուտ ըլլալու է. և ինձ կը պակսէին այս երկու յատկութիւնները այն ատեն։ Չեմ ըսեր թէ հիմա կատարեալ փորձառութիւն և հմուտութիւն ունիմ. բայց կրնամ ըսել թէ՝ առ ի շնորհ ուրիշ ամէն առաւելութեանց՝ քանի՜ ունիմ, անկէ ի վեր, երկոտասանեակ տարիներու իմ ներքնահայեցողութիւնս, այսինքն իմ գիտողութիւնս գիտակցական կենացս վրայ. և այդ ներքնահայեցողութիւնս ինձ կը վերկայէ թէ ընտանեկան կենաց մէջ ծնողքս, դպրոցական շրջանի մէջ դաստիարակներս, եկեղեցւոյ մէջ քարոզիչք, լսարանաց մէջ ատենախօսք, և յետոյ յարաբերական կենաց մէջ ալ մեծ մարդոց յաճախումս, ընթերցումներս վերջապէս, ըրած են զիս ինչ որ եմ հիմա. թէ այս աղջակներուն միահալոյն գործակցութեամբն է որ՝ կենաց բազմադիմի պարագայից մէջ՝ այս ինչ բարեխառնութիւնն առած է զգալու թափս, այն ինչ ուղղութիւնն ստացած է խորհելու եղանակս, և այն ինչ աստիճանին հասած է կամելու կամ գործելու կարողութիւնս։

Բայց նոյն այդ ներքնահայեցողութիւնս երբեք չյայտարարեր ինձ թէ բարուցս կազմութեան մէջ ու և է տեւական դեր մը կատարած ըլլան կօշկակարները, դերձակները և նպարավաճառները որոնք մեր տան պէտքերն են հոգացեր։

Եւ ինչ որ ես ինձ համար կը հաստատեմ, ամէն ոք ալ նոյն բանը չհաստատեր միթէ ինքն իրեն համար։ Ուրեմն, ճշմարիտ է թէ գաղափարն է որ կը վարէ զաշխարհ, և ճշմարիտ է թէ դաստիարակին գործը՝ իբրեւ գաղափարի սպասարկութիւն՝ աւելի բարձր է նիւթական ամէն ծառայութեան։ Այս չէ միայն այդ գործոյն արժանիքը. այլ այն է մանաւանդ որ ամենէ կարեւորն ու ամենէ վճարաւորն է միւս ազգակներէն զորս քիչ մը առաջ յիշեցի։

Ամենէ կարեւորն ու վճարաւորն է, այո՛, քանզի՝ մինչդեռ միւս աղջակաց — ծնողաց, քարոզիչներու, ատենախօսներու, մեծ մարդոց ու հեղինակաց — ներգործութիւնը դիպում ամէնէն է, առանց մեթոտի, առանց կապակցութեան, առանց որոշ վախճանի շատ անգամ, դաստիարակին ներգործութիւնը, ընդհակառակը, նախադեմալ է. ներգործութիւն որ դիւրընկալ հասակին մէջ կը տեւէ ամբողջ և հիմ կ'ըլլայ, որ կապակցութեամբ ու մեթոտով կը վարի՝ նը-

պաստելով տղուն բոլորամասնեայ զարգացման մինչեւ այս ինչ աստիճան, և տալով անոր կարողութիւն ինքզինքը կատարելագործելու այնուհետեւ մինչեւ գերեզման։

Այս է նախակրթութեան պահանջը, որուն գոհացում տալու կոչուած է դաստիարակը։

Բայց մեր նախակրթարանաց մէջ ո՞վ կը ընտ այդ պահանջը որո՞նք են որ կ'աշխատին մանուկ մարդուն մէջ կառուցանելու կրթութեան չէնքը՝ հաստատիմն իր խոշոր գծերով իրեւ միակ ամբողջ մը, և ո՛չ թէ իբրեւ անյարիր կազմած մը՝ պատրաստ փեռեկելու ամէն ժամ և հոգին առջեւ տարտընելու. որո՞նք են որ գործին ընդհանուր յատկագիծն ամբողջ՝ և ո՛չ թէ անոր մէկ անկիւնը միայն՝ իրենց տողեւ ունենալով միշտ, աստիճանաբար կը բարձրացնեն զայն համեմալս գործողութեամբ զիրար հասկընալով, իրարու հետ խորհրդակցելով, իրարու պակաս լրացնելով և մինչեւ իսկ իրարու վերապիկ ըլլալով։ Մէկ խօսքով, ունի՞նք դաստիարակներ։

Ունինք, այո՛, ամէն դպրոցական սրահի մէջ այդ արեւոտով անձ մը որուն յանձնած ենք կարգապահութեան, պատժոյ կամ վարձատրութեան պաշտօնը. ա՛ն է միայն դաստիարակ, մի միակ պատասխանատուն տղոց վարուց ու բարուց, միմիակ մեղադրեալը կամ փառաւորեալը իր գործին մէջ, բայց ընդհանրապէս ամէնէն նուազ զարգացեալը։

Հապա ի՞նչ են անոնք, միւսները, որոնք թաղէ թաղ կը վազեն, դպրոցները կը մտնեն կ'ընեն, կը դասախօսեն, ամսական կ'ստանան. ի՞նչ են անոնք. ա՛նոնք... Ամօթ է անոնց դաստիարակ կոչուիլ այնքան հմուտութեամբ, անոնք դաստիարակ են, մասնագէտ ուսուցիչ՝ մին գիտութեանց, ուրիշ մը Հայերէնի, երրորդ մը պատմութեան, չորրորդ մը աշխարհագրութեան, եւն, բոլորովին անպատասխանատու աշակերտաց բարոյական ու ֆիզիքական կեանքին. մտաւոր կարողութիւններէն միմիայն յիշողութիւնը մշակող, վարուց ու բարուց մասին ալ հոգացող միմիայն, երբ խնդիրը իրենց հանգստութեան վրայ է, երբ՝ զոր օրինակ՝ աշակերտ մը թերեւս իրենց իսկ թերութեամբ, անուշադիր է դասարանին մէջ և իր անկարգութեամբ կը նեղէ զիրենք։ Պէտք է խոստովանիլ. այսչափը կը հոգան։

Եթէ նախակրթութեան պահանջն ըլլար՝ դպրոցին մէջ կարգ պահպանել միայն, պատժոյ և վարձատրութեան միջոցաւ, ներկայ տիրող դրութիւնը բաւական ըլլար թերեւս գոհացում տալու այդ պահանջին. բայց մենք տեսնեմք արդէն թէ շատ տարբեր ու բազմադիմանի է այդ պահանջը։ Հեռեւեար իբրեւ անյարմար ու փխտակար՝ պէտք է գատապարտեմք այն դրութիւնը որ դաստիարակութիւնն այնքան անձուկ մտքը կ'ըմբռնէ և որ ուսուցանելու դաստիարակել իրարմէ անկախ գործեր կը համարի նախակրթութեան մէջ։

Եւ այս թիւը ըմբռնումին արդիւնքն է զխաւորապէս որ տարուէ տարի կ'աւելնայ մեր մէջ թիւն այնպիսի պատանեաց որոնք կեանքի մէջ ոտք կը դնեն վատաւոր ժամանակ ու վատառողջ ալ մտքով. կենաց նպատակի մասին անգիտակ, առանց

խոհալի, վայրկեանեան հաճոյից անձնատուր, անկարող իրենց սորվածը պաշտաճեցնելու կենաց զանազան պարագայից, անվստահ իրենց կարողութեանց վրայ, մաղձը սրտին մէջ ու ամէն բանի արհամարհանքն ունենալով իրենց հոգւոյն խորը. այլանդակ էակներ բոլորովին։

Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ. սխալ ըմբռնում և վրիպեալ արդիւնք իրարմէ անբաժան կ'ըլլան միշտ։

ՍԵՊՈՒՀ

ԱՌՏՆԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Տարի մ'առաջ տանս մէջ պատահած կռուոյ մը նկարագրութիւնը պիտի ընեմ. — կը վայլէ՞. չորս պատի մէջ խօսքեր եղեր են, պէ՛տք է որ աշխարհ լսէ։ Բայց երբ Գրեթէ ամէն տան չորս պատերուն մէջ այդ խօսքերը, այդ կըռիւնները կրնան ըլլալ, ինչո՞ւ համար հանրային թերթի մը մէջ չ'արձանագրուին անոնք. ուրիշ ի՞նչ ձեւ աւելի յարմար պիտի ըլլար ներքին զգացումները, նախապաշարումները, ընտանեկան խօսակցութիւնները, կըռիւնները, անոնց հետեւանքները կենդանի կերպով ի յայտ բերելու համար։ Աւելի յառաջ երթալով կ'ըսեմ թէ կատարեալ ճշմարտութեան մէջ մնալու և իսկական պատկեր մը նկարելու համար՝ մեր ընտանի բանակիւնն ի գիր պիտի առնում այն բառերով որով տեղի ունեցած է այն։

Գրեթէ ճիշդ տարի մ'առաջ, կիւրակէ օր մը, տանս մէջ նստած գիրք մը կը կարդայի, կիսն կը մօտենայ եւ կ'իմացնէ թէ խօսելիք ունի։

— Կեցի՛ր սա գլուխը լմնցունեմ։

— Իմ գլուխս ալ մտածելով լմնցաւ։

— Կէնէ ի՞նչ կայ։

— Երկու շաբաթ մնաց, պարգեւաբաշխութիւն կայ. չօճուխները նոր լաթ չունին։

— Ի՞նչ ընենք, աւելի աղէկ, ես զանոնք կը համոզեմ, թող պարգեւաբաշխութեան չերթան։

— Մեղայ՛, առ ալ եղած բան է, ամէնքը խենդ կ'ըլլան որ չօճուխին հանդէսին մէջ երեւնայ, գովուի. դուն հոգըդ պիլէ չես ընէր. հիշ վրանին սէր չունիս...։

— Ի՞նչ կ'ըսես ճանրմ, ես ալ կը խորհիմ որ այդ պարգեւաբաշխութեան հանդէսները բոլորովին անտեղի, փխտակար բաներ են տղայոց համար. փորձըն անձիս վրայ եղած է. պղտիկուց առաջին անգամ պարգեւաբաշխութեան հանդէսի մը գտնուեցայ. ամենուն համար նոր բան մըն էր այն ատեն. եկեղեցիին մէջ շատ բաղմունիւն կար. ես ալ ընկերներուս հետ կեցեր էի. ա՛նունս տուին. Աւետիս Սուրենեան քաջալաւ, քաջալաւ, վարդապետը զիս

կանչեց և կուրծքիս վրայ պիլլօրէ կարմիր խաչ մը կախեց. ոտքս գետնէն կտրեցաւ. քանի մը ընկերներս ալ խաչեր առին. հանդէսը լմնալուն պէս՝ դուրս վազեցինք եկեղեցիէն և փողոց փողոց պտտեցանք երգելով, իրարու հետ բարձր բարձր խօսելով, որպէս զի անցորդները եւ տան կնիկները մեզի նային. այն ինչ օր էր՝ պարգեւ չառնող ընկերներու հանդիպելով կ'ըսէի. «էյ, քեզի խաչ չտուին հէ՛, վախ զավալլը» . այդ ընկերներս չար նախանձ մը ունեցան ինձի դէմ, ես ալ հպարտութեամբ ինքզինքիս կարեւորութիւն տալ սկսայ, առանց մտածելու թէ երկու օր առաջ վարժապետս գաւազանով մատնե-րուս զարկած է զիմը չկրնալ գրելուս համար: Կ'ուզե՞ս որ տղաքդ հպարտ ըլլան, ուրիշ տղոց վրայ արհամարհա-նօք նային, կամ թէ առաջին պարգեւ-ները չ'առնեն ինչու համար, ուրիշ տղա-յոց վրայ չար նախանձ ունենան, վար-ժապետներն ու քննիչներն ալ իրենց մասին անիրաւ կարծեն...:

— Նայէ ինչե՛ր կ'ըսես. խեղճ տղա-քըն այնքան աշխատեցան, քննութիւն անցուցին որ պարգեւաբաշխութեան մէջ անուննին աղէկ ելլայ, նուէրներ առնեն, ինչո՞ւ պիտի զրկեմ. աս տա-րի աղէկ չ'ելլաննէ, դալ տարի, միւս տարին աւելի կ'աշխատին որ յաջողին. ի՞նչու պիտի չարանան ուրիշներուն վրայ. գիտե՞ս, ես ալ ո՛րչափ կ'աշխատէի քըն-նութիւններս աղէկ անցունելու, ինչո՞ւ համար, պարգեւաբաշխութեան օրը քա-ջալաւ ըսեն տէյի, Ան ի՞նչ աղուոր ե-ղաւ, չե՞ս յիշեր, հանդիպին օրը... ին ծաղկի փունջ մը տուին նէ. Ա՛խ, հիշ հավէս չունիս չոճուխներուդ համար. ամեն մարդ խելք չունի՞, աշխարհ խենդ կ'ըլլայ քի առանկ հանդէսի մը մէջ իր զաւակն ալ երեւայ, մեղք որ դպրոց ալ բացիր. անգամ մը պարգեւաբաշ-խութեան ըրիր, վէտէլամ, մէյ մ'ալ չը-րիր, թօհաֆ մարդ ես:

— Ճանճմ ֆիլօ, պարգեւաբաշխու-թեան մէջ աղէկ ելլան տէյի աշխատե-րէն, քննութիւն տուեր են. առաջին չա-րիքն այդ է. մարդ ըլլան տէյի աշխա-տելու են, ասիկայ խօթելու է տղոց դիտուն մէջ. նայէ որ ունայնամիտ չըլ-լան, ուրիշին առջեւ փայլելու համար չէ որ ուսմունք սովորելին կ'ուզեմ, հա-պա՛ իրենց անձին և ուրիշներուն օգ-տակար ըլլալու համար. երբ ալ ըլլայ իրենց իսկական արժանիքը զիրենք կը փայլեցնէ. նուէրն ի՞նչ պիտի ընեն, մէյ մէկ ինձոր տուր, անկէ թող համ առնեն, վնաս ալ չտար. ֆննութիւննե-րդ տղէկ անցուցիր, պարգեւաբաշ-խութեան օրը քեզի քաջալաւ ըսին. փորձէ ինքզինքդ, միտքդ բեր որ սանկ քիչ մը պէօպիւրէնմիշ չեղամ...:

— Էյ հա՛, ատ ըսածդ քիչ մը իրաւ է, կը յիշեմ:

— Քիչ մը մի՞, շատ ըսէ. հանդիպին

օրը... ին տրուած ծաղկի փունջը քիթս մի խոթեր, անոր հստն աշխարհ բռնե-ր է, գիտես ա՛. Աստուած տայ որ մեր զաւակներն անանկ ծաղկի չ'արժանանան: Ամէն մարդ խելք ունի. միջ հակառակը կ'ըսէ, մանաւանդ թէ անոնց շատ տրե-ուած ատեն, ինձի հիշ բաժին չէ հան-ուած. հէ՛, գործիդ եկա՞ւ այս խօսքս. թող ամենքն իրենց ուղածն ընեն. ես ալ իմ ուղածս կ'ընեմ. իմ դպրոցիս մէջ անգամ մը միայն պարգեւաբաշխութիւն ըրի, իրաւ ես, բայց ինչո՞ւ ըրի. ամէն մարդ դայ տէ զաւակն ինձի խրկէ տէ-յի. առ հարկի խաբէութիւն մ'էր ըրի. մեղա՛յ, և արդէն այն օրն ալ ժողովըր-դեան ըսի թէ այս հանդէսն աշակեր տաց օգտակար չեմ նկատեր, ուստի ա՛լ պիտի չկրկնեմ. ու չկրկնցի: Թօ-հաֆ մարդ եմ ես, ի՞նչ գիտցար:

— Չօճուխներուն լաթ չլինես տէյի երեք ժամ ալ խօրաթեա նէ խօսք կը գտնաս:

Այս միջոցին տղայքս վրայ կը հաս-նին ու խնդրոյն խելամուտ կ'ըլլան. փօքրիկս, Հրանտ, դուրս կը տնկէ թուշերն և առջեւը կը նայի. մեծս, Գամէր, ուշիմ կերպով աչերուս մէջ կը նայի, «ղվան էրն» հասկնալու համար: Քանի մը բացատրութիւններ ու խրատ-ներ կուտամ իրենց, և ահա երեքս կը միանանք մէկ կնոջ դէմ, որու խօսքին վերջ տալու համար կ'սկսինք միաձայն երգել. Յաղթութիւնն իմ կողմն մը-նաց:

Աւա՛ղ, յաղթուած էի ես. երկու շաբաթ յետոյ, տղայքս նոր զգեստներ հագած մասնակից եղան պարգեւաբաշ-խութեան հանդիպին, ուր իւր բացա-կայութեամբ փայլեցաւ ծառայականս:

Ա. Ա. ՍՈՒՐԵՆԵԱՆ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀ

Կայսերական Պալատան Թարգմանիչ և տպագրական տեսչութեան գլխաւոր պաշտօնատար Պօղոս Էֆէնտի Պառնասեանի հաւատարիմ ծառայութիւնը Վեհ. Սուլթա-նին բարձր գնահատման արժանի եղան այս անգամ եւս. Օսմանիէ պատուանշանին Գ. աստիճանը շնորհուեցաւ իրեն:

Պառնասեան Էֆէնտիի բազմաթիւ բարե-կամաց հետ Մաղիկի Խմբագրութիւնն ալ անկեղծ բերկրանօք կ'ուրախանայ և կը մտղթէ, յառաջիկային համար, մեծագոյն շնորհներ ն. հպատակաւէր Վեհափառու-թեան կողմանէ, որ զիտէ ճանաչել ու քա-ջալերել Օսմանեան պետութեան և Գահուն ձեռնահաս ու անձնուէր ծառայողները:

Պառնասեան Էֆէնտի, իրեւ քաջ լեզուագէտ ու մեծ գրագէտ, ծանօթ է ազգիս բանասիրաց որք անտարակոյս ուրա-խակից կը լինին մեզ իրեն եղած այս շնոր-հին համար:

Մ Տ Ա Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

— Ամենէն մեծ բանն է սովորել ինքզինքը կառավարել:

ԿԷՅԹԷ

— Շատ մարդիկ կը գործեն ներկային համար, քիչերն ապագային համար: Իմաս-տունը կը գործէ երկուքին ալ համար:

— Ոչ թէ՛ ունեցածս, այլ գործս է որ կը յայտնէ արժանիքս:

ԳԱՐԼԱՅԻ

— Այն ծնողք որ իրենց տղուն արհեստ մը չեն սովորեցներ, կը սովորեցնեն անոր դու՛րսը:

ՊՐԱՀՄԱ

— Հարստութեան լաւագոյն աղբիւրն է խնայողութիւնը:

ԿԻԿԵՐՈՆ

— Սիրէ աշխատութիւնը. թէ որ դու անոր պէտք չունենաս ապրուստի համար, պէտք պիտի ունենաս առողջութեանդ հա-մար: Աշխատութիւնն առողջարար է թէ՛ մարմնոյդ և թէ՛ մտքիդ համար:

ՈՒԻԼԵՄ ՓԷՆ

— Անձնավստահութիւնը և անձնագո-հողութիւնը պիտի սովորեցնէ մարդու մը՝ իրեն յատուկ ջրամբարէն խմել, իրեն ճակ-տի քրտինքով հաց ուտել, աշխատիլ պատ-ուով շահելու իրեն ապրուստը, և մաս մը խնամով աւելցնել այն լաւ բաներէն որ ի-րեն տրուած են:

ԼՈՏՏ ՊԷՅԲԵՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԵԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վաղամեռիկ Մկրտիչ Պարսամեանցի ծե-րունի մօրն ի նպաստ շաբթուս ստացանք հետեւեալ նուիրատուութիւններն.

	Ղըշ
Սպանդարեան Ուսումն. աշակերտք	140
Կարոց. Տիկնանց վարժ. աշակերտու-	
հիք(երկրորդ անգամ ըլլալով)	48
Ոմն	5
Հայ աղջիկն	54
Վահան Զարդարեան	10
Նախորդ ցուցակին գումարը .	541
Գումար	798

ԼՈՒԾՈՂՄՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ

Ահաւասիկ լուծումն « Մաղիկ » ի 16 րդ թուոյն մէջ առաջարկուած նկար — հանե-լուկին: Լուծել փորձողներուն մէջ այս ան-գամ ոչ ոք յաջողած չի:

ԳՐԻԿՍՈՍ ԵԱՐԵՆԻ Ի ՄԵՌԱՆԸՅ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԿԵՍԱՐԻԱ, 93 Յունիս 8. — Բազմա-
ցանց թէ թէ քաղաքի սիրելի առաջ-
նորդն Տ. Տրդատ Վ. Պալեան՝ գրեթէ 26
ամիս յառաջ մեկնած էր քաղաքէս։ Անոր
այսր ինչ ինչ պատճառներ ստիպեցին զինքը
հեռի մնալ իւր սիրեցեալ հօտէն։

Մեր Սիրելի առաջնորդ Ս. Հօր վերա-
դարձն որչափ ուշացաւ, այնչափ եւս քա-
ղաքի ազգայնոց սէրն ու կարօտը բազմա-
պատկեցաւ։ Թէպէտ կային մի քանի անձնա-
ւորութիւնք, որք իւրեանց բոլոր կարո-
ղութեամբ աշխատեցան հրաժարեցնել զՏրդ-
ատ Ս. Հայրը յառաջնորդութենէ կե-
սարից, սակայն վիճակիս ստուար մեծա-
մասնութեան բուն փափաքին ոչինչ կարեաց
գորել նոցա ջանքն ու հակակրօնութիւն։
Պատրիարքարանն եւս ժողովրդեան կող-
մանէ զրկուած նամակաց, հանրագրու-
թեանց և հեռագրոց մէջ տեսնելով ազգայ-
նոց փափաքը և կարօտը և գիտնալով ան-
շուշտ թէ Կեսարիոյ վիճակը անհովիւ թո-
ղու չէր վայելուչ, փութաց առաքել մեզ
մեր Սիրելի առաջնորդը։

Երբ հեռագրին ծանոց Նորին Ս. Հայ-
րութեան մեկնումն ի Կ. Պոլսոյ, քաղաքիս
ազգայինք յոյժ մեծ սրտխուռնութիւն զգացին
և պատարաստեցան երթալ ընդ յառաջ և
փութաւոր ընդունելութիւն ընել։

Մայիս 2) չորսով առաւօտ, մինչեւ
ի Գըր Շէհրի գնացին փոխանորդ հայրն Տ.
Կրպ. Հ. Տէր-Պետրոսեան, Տ. Յովհ. քհն.
Քէլիչեան, Թադէոս Էֆէնտի Մնտիկեան և
Յովհ. Էֆ. Ճիվէլէկեան։

Յունիս 6 կիրակի օր պիտի ժամանանէին
աստ. մեծ ողբերութիւն մը սկսաւ քաղա-
քիս մէջ. ամեն ոք կը պատարաստէր փայ-
լուն կերպով և մեծ պատուով ընդունիլ
զիւր Սիրելի հոգեւոր պեան։

Ժամը 4 ին առաջնորդ Ս. Հայրը հա-
սաւ ի Քէյ-դուպատ. ամենեքին ուրախ
զուարթ, ժպիտ ի դէմս, մատեան ի համբոյր
Ս. Սընյի իւրոյ, որ ի տես այնչափ խուռն
բազմութեան և նոցա ուրախութեան ինքն
ևս յուզեալ կ'օրհնէր զամենեան։

Մի ժամու չափ անդ հանգստանալէ
վերջ, բազմութիւնն անկաւ յուզի. քաղա-
քին եզերքը, բազմութիւն հանդիսատես-
ներ, այր ու կին, ծեր ու աղայ խոնեալ
էին։ Մեր երեք եկեղեցեաց զանգակներն
և բողբոջական ազգայնոց զանգակն կը հըն-
չէին։ Երգեցիկ մանկունք կ'երգէին։

Վերջապէս անվտանգ և հանդիսաւոր
կերպով հասան ի Մայր եկեղեցի։

Առաջնորդ Ս. Հայրը մասա յեկեղեցի.
յուզեալ սրտով շնորհակալութիւն յայտնեց
ժողովրդեան ցուցած համակրանաց համար
և աղօթեց վասն երկարութեան թանկա-
գին կենաց Սուլթան Համիտ թագաւորին
մերոյ և Մայր Եկեղեցւոյն ամրակուռ պա-
տենն ու գմբէթը դրդեցան ժողովրդեան
սրտաբուխ ամեններու և կեցցէներու ձայ-
նէն։

Այսպէս բազմութիւնն գոհ սրտով հե-
ռացաւ, ցարդ Կեսարիոյ մէջ նմանը չ'տես-
նուած փառաւոր ընդունելութիւն ընելով
իւր սիրելի առաջնորդ Ս. Հօր։

Վստահ ենք թէ, Ս. Հայրն ամենայն
եռանդեամբ և ամենայն արժանեօք պիտի
վարէ իւր բարձր պաշտօնը, ի պայծառու-

թիւն Ս. Եկեղեցւոյն և ի յառաջգիմութիւն
ազգային մակուռոյն։

Պարտ անձին կը համարիմ նաև հրա-
պարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել առ
Փոխանորդ Տէր. Կրպ. Հայրն, որ այնքան
լրջութեամբ և յաջողութեամբ վարեց իւր
չառ դժուարին պաշտօնը և ամենեցուն
գոհանակութեան արժանի եղաւ։

Դ. Կ. ՍԱՐԲԱՅԵԱՆ

ԶՄԻՒՆԻՒԱ, 10 յունիս 1893. — Քաղա-
քիս ազգայնոց կրթական գործն ժամա-
նակէ մը ի վեր չառ ողբալի վիճակի մէջ
լինելով, ընդհանուր խօսակցութեան առար-
կայ եղած հետեւեալ մի քանի խնդիրներն
կուգամ հրատարակի վրայ դնել և անոնց
պատասխանները խնդրել, որպէս զի՝ եթէ
կարելի է՝ բուժուին գայթակղեալ միտքե-
րը։

Ա. Իրա՞ն է որ տեղւոյս Ուսումնական
Խորհուրդը լոկ երկու անգամէ բաղկացած
է։

Բ. Իրա՞ն է որ Ատենապետն Գ. Էֆ.
Բարազեան, իր երկու անդամակիցներուն
ապօրէն ընթացքէն վշտացած քաշուած է։

Գ. Իրա՞ն է որ վարժարանաց մէջ բնաւ
բարեկարգութիւն չկայ և աշակերտ ու ա-
շակերտուհի թէ՛ Խորհրդին և թէ՛ Տեսչին
նկատմամբ ամենաթեթեւ յարգանքն իսկ
չունին։

Դ. Իրա՞ն է որ գանակոծութիւնը կը
տիրապետէ մասնաւորապէս Մեսրոպեան
վարժարանին մէջ։

Ե. Իրա՞ն է որ գանակոծուած աշա-
կերտներն ճարահատ՝ ծեծեր են դասատու
մը և այս պատճառաւ դպրոցէն արտաք-
սուեր են։

Զ. Իրա՞ն է որ մէկ քանի նորեկ վար-
ժապետներ դուրսը նախ դաս կ'առնուն և
ապա դպրոց կուգան և այդ դասերը կ'ա-
ւանդեն։

Է. Իրա՞ն է որ մարմնամարզական դա-
սերը և այլ ուսումներ կ'աւանդուին աշա-
կերտուհիներու՝ պատանիներու միջոցաւ։

Ը. Իրա՞ն է որ օտար վարժարաններ
յաճախող աշակերտներ կան որ տեղւոյս
ժողովականներու և Խորհրդականներու գա-
ւակներ են։

Թ. Իրա՞ն է որ Ուսումն. Խորհրդին ար-
դի երկու անդամներն, մանկանց դաստիա-
րակութեան տեսակէտով անյարմար են
այդ պաշտօնը վարելու։

ՄԱՂՆԻՍԱ. — Տասը տարւոյ չափ առաջ՝
արհեստաւորաց դասէն 8-10 անձինք Աղ-
քատաւիրաց ընկերութիւն մը կը կազմեն
տեղս ու կ'սկսին գործել. Խնամակալու-
թեան անդամներէն 4-5 անձինք 3 4 տարի
անընդհատ ամէն կիրակէ փոխն ի փոխ
գանձանակ կը պտըտցնեն թաղերը։ Հիւ-
րասէր և աղքատասէր Հայ ժողովուրդը
խնդութեամբ կը վճարէ իրեն ամենայեան
լուսման իսկ Գանձանակներ մէկ կողմէ կը
լեցուին ու միւս կողմէ կը պարպուին. չար-
ժուժ մ'է կը տիրէ, և բաւական գումար մը
կը գոյանայ վերջապէս։ Այն ատեն Խնամա-
կալութիւնը փափագ մը կ'ունենայ գործն
ընդարձակելու։ Կ'որոշէ քաղաքէն դուրս
ևս դրամ հաւաքելով, շէնք մը կառուցա-
նել քաղաքին մէջ, առանց երբէք խորհելու
թէ քթերնուն տակը ի Զմիւռին հոյակապ

Հիւանդանոց մ'ունին։ Անմիջապէս առան
կը գնեն. և չգիտեմ որո՞ւ շնորհիւ Զմիւռ-
նիացի անձ մը, որ այժմ մեռած է, շէնքին
շինութեան և եկամտին համար 4-500 լի-
րայ կը նուիրէ բարեգործարար. անհուն խըն-
դութեամբ մը շէնքին կառուցումը կ'սկսի,
և բաւական կոկիկ շէնք մը կը բարձրանայ՝
200 ոսկի չափ ծախսով, որ դեռ չէ աւար-
տած։ Բարեպաշտ Զմիւռնիացւոյն մեռնե-
լէն յետոյ, Խնամակալութիւնը համոզուե-
ցաւ թէ ոտքերը իւր վերմակէն դուրս հա-
նելուն՝ պաղ առեր է։ Խնամակալութիւնն
է կը հիւրնդնայ, բայց իրեն բժիշկ բերող
չըլլար գթազգարար, ու այսպէսով ահա-
գին հաստատութիւն մը 5 տարիէ ի վեր ան-
բնակելի մնացած՝ առաքելներու, բուերու,
թուշուններու բնակարան եղած է։ Մի՛ ցա-
ւիք, սիրելի ընթերցողներ, թուշուններուն
ալ բնակարան պէտք է։ Չէ՛, միայն թէ,
անցեալ տարի տղայոց վարժարանին աշա-
կերտք 5-6 ամիս հոն մնացին պատճառաւ
մը։ Փափագելի է որ նորընտիր պատուար-
ժան Թաղական Խորհուրդն հաճի ուշադրու-
թեան առնուլ այս խնդիրն և զարժանը ար-
նորինէ՛ շէնքն աւարտելու և զայն գործա-
ծելի վիճակի մէջ դնելու համար։

ԶՄԻՒՆԻՒԱՅԻՆ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Դէր մաքրիկ. — Մինչեւ ցարդ գիրու-
թեան մասին նշանաւոր հանդիսացող կա-
նանց մին, Վէհէլէր անուն, վերջերս մե-
ռած է Անգլիոյ Վարափքհայր քաղաքին
մէջ վաթսուն տարեկան։ Մարմնոյն ծան-
րութիւնն էր 273 հազարակրամ, այսինքն
212 օխայ, Իւր գիտիկը վերցնելու համար
յատկապէս դագաղ մը շինուած է տասն և
երկու թեւերով. մէկ երկուստանեակ
մարդիկ իրենց ուսերուն վրայ առնելով
տարած են զայն ի գերեզմանատուն։ Եւ-
րոպական գիտական հանդէս մը, ուրիշ կը
քաղեմք այս տղերն, այս առթիւ դարուս
ամենէն ծանրամարմին էրիկ մարդոց եր-
կուքին վրայ սա տղերը կը գրէ. «Ա-
սոնցմէ մին Տանիէլ Լամպէր, առանց տրամ
մը աւելի կամ տրամ մը պակաս լինելու,
ճիշտ 292 օխայ կը կուէր. ծնած էր Անգլի-
ոյ Լայթթթէր քաղաքին մէջ և մեռած, քա-
ռասունամեայ հասակի մէջ, 1809 թուա-
կանին։ Երկրորդն որ Պրեկդ կ'անուանուէր,
ճիշդ 230 օխայ կը կուէր եղեր. մեռած
է Լապլիյա քաղաքին մէջ։»

Կի՞ն պատգովի ի Բրանսաւ. — Վերջերս
հրատարակուած վիճակացոյցներէն կը տես-
նուի թէ 1892 թուականին Ֆրանսայի թըղ-
թատարական և հեռագրական վարչու-
թեան մէջ աշխատող կին-պաշտօնէից թիւն
8128 և երկաթուղեաց վարչութեանց մէջ
աշխատող կանանց թիւն ալ 24080 ի կը
հասնի։ Թղթատարական և հեռագրական
վարչութիւնն իւր կին պաշտօնէից թուոյն
վրայ 300 ի չափ յաւելում մը ըրած է ներ-
կայ տարւոյ մէջ։ Կանուիւէն պաշտօնի անց-
նող կանանց իւրաքանչիւրը տարեկան 800
ֆրանք վարձ կ'առնէր. այս վարձք բարձ-
րացած է 1000 ֆրանքի։

Աւստրիական Զիգակոյի։ Եւրոպական

հանդէսներն Ամերիկեաններէն առնելով կը գրեն թէ աշխարհահանդէսն զուրկ մնաց բազմութիւնէն այցելուաց զոր կը յուսար ունենալ. օրը հազիւ 23000 այցելուներ կը մոնեն եղեր. մուտքը 2, 5 ֆրանք է: Եթէ այս այցելուներու թիւը բազմաթիւ թեան դուրս 1889 թուականին Փարիզի մէջ բացուած աշխարհահանդէսին այցելուաց թուոյն հետ, որ գրեթէ օրական 166000 ի կը հասնի, Չիքակոյի աշխարհահանդէսը շատ ուղորմելի կը դառնայ: Չիքակոյի աշխարհահանդէսին լոկ վարչութեան ծառայող պահապան պաշտօնէից թիւն 2000 է, սրոյ իւրաքանչիւրն օրական 10 ֆրանք վարձք կ'առնէ:

Պառաւնեւն ի Չիքասուսն: — Չիքասուսնի մէջ պառաւնեւը զարմանալի սովորութիւն մ'ունին. ամէն օր քանի մը հոգի կը միանան և հարուստի մը տունն երթալով՝ յատուկ թմրուկներով՝ կ'իմացնեն իրենց ժամանումն, խնդրելով միանգամայն որ եթէ հաճի մեծատունն, պատրաստ են զինքն զբօսցնել. հարուստն եթէ հաւանութեան նշան տայ, այս կիներն իսկոյն փախալ մը կը փռեն սենեկի մը անկիւնն և վրան նըստելով, կը սկսին մի առ մի վէպեր պատմել. ի փոխարէն՝ հարուստներն սրտեալ գումար մը վարձ կուտան. եթէ վէպերը զուելշտական նորանոր նիւթեր ըլլան, այդ վարձքերը կ'աւելցունեն:

Երբ պէտք է կարգուիլ, — Այլեւայլ երկիրներու մէջ տարբեր օրէնքներ հաստատուած են երիտասարդաց և աղջկանց ամուսնութեան հասակին վրայ: Աւստրիոյ մէջ 14 տարին թեւակոխող մանչ և աղջիկ, իրրեւ իրենց տունը կառավարելու կարող, արտօնուած են ամուսնանալ: Գերմանիոյ մէջ երիտասարդն առնուազն 18 և աղջիկն 15 տարին պէտք է թեւակոխած լինին: Ֆրանսոյի և Պելճիգայի մէջ ամուսնական յատուկ օրէնքներն նմանապէս մանչուն համար 18 և աղջկան համար առնուազն 15 տարի կը սահմանեն: Սպանիոյ, Փորթուգալի, Շուէտի, Հունգարիոյ (Օրթոտքս և Կաթալի) մէջ երիտասարդք 14 և աղջիկունք առնուազն 12 տարեկան լինելու են. այդ երկիրներու մէջ բողոքականներու օրէնքները կը տարբերին, մանչը 18 և աղջիկն 15 տարեկան պէտք են լինել: Ռուսիոյ, Ռումանիոյ և Սաքսոնիոյ մէջ ամուսնութեան օրէնքները քիչ մ'աւելի խիստ են. երիտասարդը 18 էն և աղջիկը 16 էն կանուխ չեն կրնար ամուսնանալ:

Յ. Մ. ԱՋՆԱԿՈՐԵԱՆ

ԱՐԱԲԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռէթէոս էֆ. Գրիգորեան, քաջահմուտ ուսուցիչ Արաբերէն, Պարսկերէն և Թրքերէն լեզուաց որ բազում աշակերտներ ընծայած է Ազգին՝ կառավարական և մասնաւոր պաշտօններու և ուսուցչական աստարիղին արժանացած, նոր ծառայութիւն մի կը մատուցանէ այսօր՝ հրատարակելով Արաբերէն լեզուն քերականութիւնը. գործ անդրանիկ յԱզգին և արդարեւ զնահատելի:

Ուրախ ենք տեսնելով որ մեծահամբաւ

հիշմանկը կուգայ պակաս մի լեցնել յազգային գրականութեան: Սոյն գործ արաբերէն քերականութեան կանոնները կ'աւանդէ Հոյ լեզուաւ, այնպիսի գործ մի է որով այսուհետեւ հնար պիտի ըլլայ մեզ գիւրագոյնս ուսանել արաբական լեզուն, հմտանալ սեմական լեզուաց յառաջագիւմագունին գրականութեան և խուզարկել հնութիւնը:

Ամէն ոք գիտէ թէ գիտութեանց և արուեստից մէջ յառաջագիւմ հանդիսանալու համար անհրաժեշտ պէտք ունինք եւրոպական յառաջագիւմ լեզուաց ո՛ր և իցէ միումն հմտանալու: Այդ ճամբարութեան կը համարձակինք յաւելուել սոյն միւս ևս ճամբարութիւնը թէ, եթէ կ'ուզենք սիրելի կամ պատկառելի հանդիսանալ յաշտ անհատի մը, ազգի մը, ժողովրդեան մը ընդ որում գործոց կամ գաղափարաց յարաբերութեան մէջ ենք, պէտք է ուսանիլ նորա լեզուն:

Արդ, ծանօթանալ արաբական լեզուն ոչ միայն հարկաւոր և պիտանի է մերազնէից որ արաբաբնակ վայրեր կը գտնուին կամ կը ճանապարհորդեն, այլ և կարեւոր և օգտակար ամէն անոնց որ օրինաց առջեւ կը գտնուարեն, կառավարական առաւել կամ նուազ բարձր պաշտօններ կը վարեն կամ Օսմանեան լեզուն կը մշակեն, որ ինչպէս յայտնի է, արաբական բառերով և տառերով լեզուններով կը վարի իւր գրականութեան մեծագոյն մասին մէջ:

22 տարի յառաջ՝ այսինքն Հիւնթիւն 1288 թուականին, Ռէթէոս էֆ. Գրիգորեան յօրինած է զառաջինն Արաբերէն քերականութիւն մի (Խեղատի իւս-տարֆ) Թրքերէն լեզուաւ որ կ'աւանդէ Օսմանեան լեզուն և գրականութեան մէջ գործածուած արաբական լոկ բառերուն վերաբերեալ քերականական կանոնները. այդ գործի պիտանի հմտութեամբ, ոչ նուազ արժանի է ուսանելոյ:

Իսկ իւր երկրորդ գործն որ մեր ներկայ գրութեան նիւթը կը կազմէ, ուղղեալ է յատկապէս Հայոց որ կը փափաքին ուսանիլ արաբական լեզուն: Փափաքելի է արդարեւ տեսնել որ նմանօրինակ գործեր բազմապատկին առ մեզ՝ մեր ազգային դաստիարակութիւնը օր ըստ օրէ առաւել կատարեալ ընելու համար:

Շնորհապարտ ենք արդիւնաշատ ուսուցչին որ նուիրած է Ազգին իւր բազմամեայ տքնութեանց պտուղը և կը մաղթենք որ յաջողի նաև ի լոյս ընծայել ի մօտոյ գործոյն միւս մասերը զոր կը խոստանայ յառաջարանին մէջ:

Յօժարակամ կ'ընդունինք թէ, ինչպէս յիշատակաց արժանի Գէորգ Դպիր Պալատեցի անմահացուցած է իւր անունը մեր գրականութեան պատմութեան մէջ՝ իւր Պարսկերէն - Հայերէն թանկագին բառագրքով որ չէ ունեցած իւր նախորդը, նոյնպէս Ռէթէոս էֆ. Գրիգորեան կ'արժանանայ այսօր այդպիսի փառաց իւր Արաբերէն քերականութեամբ որ նոյնպէս չէ ունեցած իւր նախորդը և որոյ կարեւորութիւնն ակնհերեւ է և շահեկանութիւնը մեծ:

Եթէ ցաւոց արժանի բան մի կայ մեզ համար, իրրեւ մին արեւելեան ժողովրդոց, այս է թէ 1826 ին է որ ժամանակը հոգացած է Պարսկերէն ուսման սատարող գլխաւոր տարերաց միոյն՝ այսինքն Բաւարանի

մը պէտքը, մինչ առաւել ժլատ գտնուելով՝ 1892 ին միայն կը հոգայ Արաբերէն ուսման օժանդակող գլխաւոր տարերաց միոյն՝ այսինքն քերականութեան մը պէտքը:

« Բարեւոք է անագան քան երբէք » ըսենք ու միմիարեւինք. յայց վայ, եթէ եղծանինք այս առածով, Այն տունն՝ դառն է անագան քան երբէք, պիտի ըսենք ու հառաչենք. վասն զի ժամանակին կորուստը անդարմանելի կորուստներէն մին է:

Յ. Չ. ՏԱՆԻՉ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հայրն՝ Պայրամի տունին առթիւ՝ կիւրակէ և երկուշաբթի օրերը շնորհաւորական այցելութիւններ տուաւ ի կայս. Պալատ և բոլոր նախարարաց ապրանքները:

— Պրուսայի Առաջնորդ Տ. Բարթոլղիմէոս Սրբազան Արքեպիսկոպոս ի մօտոյ Արմաշ պիտի ուղեւորի, ուխտի համար:

— Ըստ տրամադրութեան Իզմիրեանց կտակին, հինգշաբթի օր ի Ղալաթիա տեղի ունեցաւ Սահակ Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան հանգէսը, Պատրի. Փոխանորդ Տ. Գաբրիէլ Ե. վարդապետի նախագահութեամբ: Տ. Յովհաննէս Աւագ քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեան իւր Սուգարանական Բառագիրք ին համար ստացաւ առաջին մրցանակը՝ 60 ոսկի, և Աբրահամ էֆ. Այվազեան՝ իւր Շար Հայ կենսագրութեանց գործին համար երկրորդ մրցանակը՝ 25 ոսկի, նախորդ տարեշրջանէն մնացած:

— Ռուսիոյ Քիչնեւ գաւառի Հընչեստ աւանէն Նոր. Դար ի կը գրեն թէ, ապրիլ 21 ին ի Բարիւ վախճաններ է Ռուսոսքի Յովհաննէս պէյ Միրզայեանց, կտակելով 20,000 ռուբլի՝ աղքատաց բաժնելու համար: Հանգուցեալն իւր կենդանութեան ժամանակ ալ շատ բարութիւններ է ըրեր. 1872 ին Հնչեստի մէջ իւր ծախքով փառաւոր եկեղեցի մը շինել տուեր է Աստուածամոր անուամբ, և այդ եկեղեցւոյ պաշտօնէից ռոճիկն ինք վճարեր է մինչեւ իւր մոհը. այժմ ալ նոյն վճարումներն ընել յանձն են առեր իւր ժառանգորդները: Միրզայեանց իւր ծախքով կը պահէ եղեր նաեւ Հնչեստի մէջ գտնուած հիւանդանոցը. իւր տան բժշկին ալ տարեկան 500 ռուբլի աւելի վարձք կը վճարէ եղեր՝ չբաւոր հիւանդները ձրի դարմանելու համար: Նա կ'օգնէ եղեր նաեւ Քիչնեւի և Օտեսայի Հայոց ուսումնարաններուն, ինչպէս և Հընչեստի Ռուսաց եկեղեցւոյն: Ամէն մի կարօտ Հայ՝ անոր գլխելով՝ ձեռնունայն չվերադառնար եղեր:

— Տիվրիկի Կիրասոն գիւղի եկեղեցւոյն այլ և այլ անձերէ ունեցած պահանջքի խնդիրը կարգադրելու հա-

մար՝ յանձնաժողով մը կաղմուած է, որոշմամբ Տնտես. խորհրդոյ: Յանձնաժողովն սկսած է կատարել եկեղեցւոյ պահանջից դանձումն:

— Գաւոր-Գիւղի Թաղական Խորհրդոյ նորընտիր անդամներն իրենց հրաժարականին վրայ պնդած լինելով, Պատր. Ժողովն սկսած է զոմարում Գաղ. Ժողովն իւր անդամակիցներէն Տիգրան էֆ. Բարաղամանի յանձնարեց ստուգել պատճառն և համազել ընտրեալներն որ ընդունին իրենց յանձնուած պաշտօնը:

— Բումբէի Հիսարի եկեղեցւոյն համար Պատրիարքարանն առժամանակեայ Թաղ. Խորհուրդ մը կարգեց:

— Մարի-Գիւղի նորընտիր Թաղ. Խորհրդոյ անդամաց չորսը հրաժարած լինելով, չորեքշաբթի առաւ Գաղաք. Ժողովն որոշեց Ս. Պատրիարք Հօր յանձնել յորդորելու հրաժարեալներն, որպէս զի ստանձնեն իրենց յանձնուած պաշտօնը:

— Տիվրիկի վարժարանաց ծախուց ի հաշիւ գումարի մը վճարման մասին Տիվրիկի կալուածոց Հոգաբարձութեան կողմանէ Տնտեսական Խորհրդոյ խնդիր մատուցուած լինելով, Խորհուրդն ելմըտացոյցի համաձայն գտաւ զայն և որոշեց վճարումը:

— Տ. Մատթէոս եպիս. Իզմիրեան վաղն առաւօտ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Եէնի-Գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ:

— Դարա-Կէօմիւկի քարոզիչ Տ. Եղնիկ վարդ. Դաւաթեան այսօր, շաբաթ, յատուկ հրաւիրանօք Ս. Պատարագ կը մատուցանէ Գոտր-Գիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյն մէջ:

— Ռօպրտ Բօլճի այս տարւոյ չըջանաւորակ միջոցներէն բաշխումը չորեքշաբթի օր կատարուեցաւ: Շրջանաւարաբէն թուով 13 շրջմէ երեքը Հայ, որք են Աղաթառն ծիրան, Խարուղեան Սանթաք և Զէճիկեան Միհրան: Երեքշաբթի օր իր կատարումը կը կրտսեր ու կրտսերացոյց ինքեքրուն արասանութեան մրցումն, որուն մէջ առաջին մրցանակ ստացողներն ամենքն ալ Հայ են: Ահաւասիկ անոնց անուններն. կրտսեր կարգէն՝ Եղիա Գարրիէլեան, կրտսերագոյն կարգէն՝ Լեւոն Չօրիկեան, և կրտսերագոյն կարգի Բ. Բաթանուսէն՝ Գասպար Թիւյսիւզեան: Իսկ ուսման մրցման մէջ, կրտսեր կարգէն Բ. մրցանակ ստացած է Արմենակ Գարաիօզեան, կրտսերագոյն կարգէն Ա. մրցանակ՝ Լեւոն Չօրիքեան, և նոյն կարգի Բ. բաթանուսէն Բ. մրցանակ՝ Գասպար Թիւյսիւզեան:

— Մոսկուայէն ստացանք Սմբատ Ծաղկազեանի ՅՈՒՆԻԵՍԵՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁ գիրքը, որ կը տարունակէ բանաստեղծին Յօրհեանքին առթիւ նորա արտասանած ճառը, նորա հատընտիր բանաստեղծութիւնները, Յօրհեանքական տպաւորութիւններ, վերջապէս: Տպւած է Բ. Բարսեղաբեանի ապարանը՝ խիտ մաքուր, գունաւոր զարդագրերով

ճօխ, և ընտիր թուղթի վրայ: Գրքին սկիզբն դրուած է 1866ին յերեւան վախճանած Մանուկ Սաղաթեանցի կենդանագիրը: Գինն է մէկ ու կէս ռուբլի:

— Որոշուած էր Հայ վաղամեռիկ մեծ բանաստեղծին, Պետրոս Դուրեանի, գերեզմանին վրայ վայելուչ շիրիմ մը կանգնել. կարեւոր դրամն հայթայթելու համար՝ վաղը, կիրակի, Իւսկիւտար Պաղար Պաշըի Ամերիկեան Թատրոնին մէջ պիտի տրուի չքեղ ներկայացում մը ուր կարեւոր դերեր պիտի կատարեն հանրածանօթ գերասանք Պ. Պ. Մնակեան, Չափրաստեան, Ալիքսանեան, Տ. և Տիկին Պէնլեան, Տ. և Տիկին Պիննէմէճեան, և այլք:

Թատրոնն Իւսկիւտարու մէջ է, ուր ծընու ու ապրեցաւ Դուրեան, մօտ գերեզմանատան՝ ուր կը հանդէին իւր ոսկերք. ներկայացուելի խաղն է Դուրեանի հեղինակածը, Թատրոն: Վերջապէս, վաղու օրըն, Իւսկիւտար համակ Դուրեանը պիտի յիշեցնէ, և անտարակոյս եմք թէ Հայ Ժողովուրդը մեծ բանաստեղծին յիշատակն յարգել պատիւ պիտի համարի իրեն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա. կարգի Մէճիկայէ պատուանշան տըրուեցաւ Պետական Խորհրդոյ անդամներէն Մէճիկեան Նշան Էֆէնտի, և Գ. կարգի Մէճիկայէ Արսլանեան Գէորգ Էֆէնտի:

— Վիքթորիա, Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին փառքն համարող այն զրահաւորն, որուն մէջ կը գտնուէր նոյն նաւատորմին առաջին հրամանատար Սըր ձորձ Թրայըն, անցեալ ուրբաթ երեկոյ ընկղմեցաւ Սուրիական Տրիպոլոյ մօտ, մարզանքի մը միջոցին բաղխելով նոյն նաւատորմին Քէմքրդաուն զրահաւորին: Քէմքրդաուն ուժգնակի զարնուելով Վիքթորիայի աջ կողմն, ահագին ճեղք մը բացաւ հոն, ուրկէ ներս խուժեց Միջերկրականը և 15 վայրկեանի մէջ 15 միլի վար՝ դէպ իւր յատակը՝ քաշեց հսկայ զրահաւորը, ինքն իւր վըրայ դարձնելով զայն: Մովսիսի եղան 422 սպայք, ծովային զինուորք և նաւազք, որոց մէջ են Սըր ձորձ Թրայըն, առաջին մեքենավարն և նաւատորմին հոգեւոր պաշտօնեայն և երեսուն սպայք: Միւս զրահաւորներէն հասած օգնութեանց չորսիւս ազատած են 296 հոգի: Քէմքրդաուն ինքն եւս ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, և ժամանակ մը անկարող պիտի լինի ծովու վրայ կենալու: Վիքթորիա աշխարհի մեծագոյն զրահաւորներէն մին էր. ունէր 10,470 տակառաջափ տարողութիւն և 14,000 ձիու ոյժ. 15 խոշոր թնդանօթ կը կրէր, շատ մը ժողովրդական համար իբր 1 միլիոն անգլ. ոսկի ծախսուած էր:

— Տարալուծարան մը պիտի հաստատուի մայրաքաղաքի մէջ, խմելու ջուրերը միւրապարանական տեսակէտով տարրալուծելու և անոնց յատկութիւններն երեւան հանելու համար:

— Երկազորձական Դրամատան կարնոյ ճիւղը նկատելով որ իւր մասնաճիւղերուն դրամներն անբաւական պիտի լինին տեղական պէտքերը գոհացնելու, չըջակայ սըն-

տուկներէն փոխառութիւն ըրած և գրամ փոխ տուած է անցեալ տարւոյ երաշտութենէն վնասուած երկրագործներուն, անշարժ կալուածներ իբրեւ աւանդ ընդունելով:

— Իրեւնի օրէնքն Օտար հպատակաց համար եւս գործադրելի ընել հրամայող կայս. Իրաւէին գործադրութեան յատուկ կանոնագիրն այս օրերս դեռ պանատանց պիտի հաղորդուի:

— Նախալի դաշտերու ուղղման արտօնութիւն տրուեցաւ՝ 70 տարւոյ համար՝ Ֆիլիք Մէլլամէ Էֆէնտի, Պ. Ժօռթ Թուէնի և Պ. Ժօռթ Մուսա Սուրուքի: Երաշխաւորութեան գումարը, 1000 ոսկի, յանձնուած է Օսմ. պանքային:

— Ի Նաֆա քարափ մը, նաւահանգիստ մը և մթերանոց մը շինելու համար մենաշնորհ խնդրուած է:

— Օսմ. Սիկաուէքներու արտածման ընկերութիւն մը կազմուել է ի Լոնտոն, 110,000 ոսկի գրամադրով, նոյնքան բաժնեթուղթի բաժնուած, հատը մէկ ոսկոյ: Ընկերութիւնը մենաշնորհ ունի Օսմ. ծխախոտի Բէժիին սիկաուէքներն արտածելու, որքան առեն որ տուէ այս վերջնոյն մենաշնորհը, իրեն համար պէտք եղած ծխախոտը Բէժիին պիտի գնէ՝ նախանական գինէն 40 առ 100 աւելի: Բէժին իրաւունք ունի նոր ընկերութեան գուտ շահուն 100 ին 14 ն առնելու, բաժնետէրաց շահաբաժինը վճարուելէ առաջ, Ընկերութիւնն իւր սիկաուէքները պատրաստել պիտի տայ Պոլսոյ ձիւղալի ըսուած Թաղը, նորակաւոյց գործարանին մէջ:

— Պարսէրներու հաղորդուած գրաւման գրերու (Հանգնամէ) վերաբերեալ օրինական գործողութիւնք, որ հաղորդուելէն երեք օր յետոյ կը կատարուէին յարդ, այսուհետեւ պիտի կատարուին մէկ շաբաթ յետոյ:

— Ռուսական դեսպան Պ. Նելիսօֆ, որ վերջերս դէպ ի Արշիպեղագոս ուղեւորած էր պապոյտի մը համար, երկուշաբթի օր մայրաքաղաքս դարձաւ:

— Հնգախի գէպերը Մարտիկոյ մէջ աւելցած լինելով, Միջերկրականի Ֆրանսական ծովագրերէն մեկնող շագնաւք հինգ օր քարանթինա պիտի սպասեն Գլադովնի ու Պէրութի մաքրանոցներու մէջ, և ուղեւորաց, նաւատեաց ու անոնց գոյքերուն համար ալ սպանեխական գործողութիւնք պիտի կատարուին:

— Երկազորձական Դրամատան ճարտարապետ Յովսէփ Էֆ. Թագաւորեան՝ կայս. անձնական գանձուն ճարտարապետ անուանեցաւ:

— Փոքր սղալոց ձի հեծնալն արգելուած է:

Օսմ. լիւան 100 զըշ. են

Մէճիկայէ	107 38	Իւսկիւտար	90 15
Պատարագ մէճիա	107	Նաւալիէ	87 22
Մանր մէճիա	103	Կրիմից	51 16
Մէթալիք	98	Անգլ. լիւան	110 4
Գանատիւտ	23 35	Բումբէ երկ.	88 1/4

Մանէթ թղթադրամ 8 70

ԱՐՏՈՆԱՏԻՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
Էսկի-Ջապիէ փողոց, թիւ 61